

Prof. Rafał Patryn

Lublin, 3.09.2020 r.

Zakład Socjologii Medycyny Katedry Medycyny Społecznej

Międzywydziałowego Centrum Dydaktycznego

Uniwersytetu Medycznego w Lublinie

Chodźki 7 / 304 ; 20-093 Lublin

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Recenzja rozprawy doktorskiej Pani mgr inż. Adeli Teleon pt. Obszar zdrowia psychicznego w Polsce. Badanie stanu oraz ocena potrzeb organizacyjnych i zdrowotnych, została przygotowana na podstawie decyzji Rady Naukowej Instytutu Medycyny Wsi im. Witolda Chodźki w Lublinie z dnia 1 marca 2019 roku podpisanej przez Dyrektora Instytutu prof. Lecha Panasiuka. Promotorem rozprawy doktorskiej jest prof. Anna Włoszczak – Szubzda, a promotorem pomocniczym jest dr Paulina Kaczor – Szkodny. Rozprawa wraz z niezbędnymi do oceny dokumentami została mi przesłana w dniu 25 lipca 2020 roku.

Zgodnie z *Ustawą z 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule naukowym w zakresie sztuki* (Dz.U.2017 poz. 859 t.j. z późn. zm.), *Ustawą z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz. U. z 2018 r., poz. 1668, z późn. zm.) i przepisów wprowadzających *Ustawę Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz. U. z 2018 r., poz. 1669, z późn. zm.), rozprawa doktorska przygotowywana pod opieką promotora powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego lub artystycznego oraz wykazywać ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej lub artystycznej, a także umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej lub artystycznej.

Recenzowana praca doktorska spełnia kryteria ustawowe, a jej pozytywna ocena równa się z wnioskiem dotyczącym podjęcia dalszych czynności wymaganych podczas przeprowadzania przewodu doktorskiego.

Ocena rozprawy doktorskiej

Rozprawa doktorska Pani mgr inż. Adeli Teleon pt. Obszar zdrowia psychicznego w Polsce. Badanie stanu oraz ocena potrzeb organizacyjnych i zdrowotnych, liczy 241 stron, część teoretyczna liczy 29 stron, część badawcza łącznie z dyskusją 163 strony. Pozycji bibliograficznych (artykułów, opracowań, książek) jest 120, 10 aktów prawnych i 23 pozycji pochodzących z Internetu (strony www).

Oceniając aktualność problematyki pracy badawczej trzeba stwierdzić, iż jest ona kluczowa dla rozprawy. W zapisach prawnych uwzględniono warunkujące kryterium, które ma stanowić o aktualności i oryginalności pracy naukowej. Na wstępie muszę stwierdzić, iż w tym przypadku to kryterium zostało spełnione. Problematyka podjęta przez Doktorantkę stanowi wyjście naprzeciw dylematom i problemom decyzyjnym w obszarze zarządzającym opieką specjalistyczną. Naturalnie chodzi o rozwiązanie systemowe i uniwersalne, finansowane ze środków publicznych, dostępne dla potrzebujących. Hasło zaburzenia z obszaru zdrowia psychicznego (*mental health disorders*) w wyszukiwarce GoogleScholar (od roku 2019) jest reprezentowane przez 66.900 pozycji naturalnie o różnym kontekście. W przeglądarce PubMed jest to liczba rekordów wynosząca 29.810, także w okresie od 2019 roku. Tak duża liczba haseł wymieniana w przeglądarkach naukowych określa, że pojęcia (i tematy) związane z obszarem zdrowia psychicznego są popularne w nauce, tym samym stanowią częsty temat interpretacji badawczych. Zatem, należy podkreślić, podjęta przez Doktorantkę problematyka jest aktualna i ważna, gdyż osoby cierpiące na szeroko pojęte choroby psychiczne (zaburzenia) spotykają się z licznymi problemami organizacyjnymi. Problemy związane z organizacją skutecznej pomocy dla pacjentów pochodzących z tego obszaru medycznego wymagają rozwiązań systemowych i interdyscyplinarnych. Dobór tematyki i aktualność przedmiotu rozprawy mieści się w obszarze nauki o zdrowiu, która jako dyscyplina naukowa powinna łączyć ze sobą wymiar teoretyczny z wymiarem praktycznym, co w niniejszej pracy zostało dokonane.

Praca, jak wynika z jej treści i zakresu ma charakter interdyscyplinarny (medycyna, ekonomia, zarządzanie, organizacja, etyka) i jest napisana klarownym językiem, opis omawianych zagadnień jest prosty i przyswajalny. Doktorantka stosuje właściwe słownictwo i pojęcia, zarówno z dziedziny medycyny, ale też i prawa,

organizacji, czy ekonomii. W swoich rozważaniach zachowuje logiczny ciąg wywodów wykazując się umiejętnością prezentacji zjawisk oraz poprawnością wnioskowania i interpretacji wyników. Autorka rozprawy na podstawie dokonanego przeglądu literatury jednoznacznie przedstawia swoje tezy, dysponując przy tym dużą umiejętnością jasnego i rzeczowego pisania. W ten sposób prowadzi wywód rozprawy od przedstawienia jej tezy i celów w części badawczej, do zaprezentowania wniosków z badań, z naczelnym – przedstawieniem postulatu wprowadzenia nowego świadczenia zdrowotnego w opiece systemowej. Jest to wzorowo wykonane przejście od przedstawienia ogólnej wiedzy dotyczącej przedmiotu rozprawy do własnego, oryginalnego rozwiązania problemu naukowego. Praca napisana jest poprawną polszczyzną. Brak jest potknięć ortograficznych, czy stylistycznych. Temat i cel pracy – jako główna osnowa analizy jest bardzo dobrze zauważalny na jej poszczególnych stronach. Nie ma się przy tym wrażenia, że fragmenty tekstu <nie pasują> do całości. Uważam, że Doktorantka wykazała się umiejętnością poprawnego formułowania i rozwiązania aktualnego problemu badawczego, uzyskała interesujące i ważne wyniki z punktu widzenia polityki zdrowotnej i organizacji świadczeń medycznych. Doktorantka w pracy osiągnęła zamierzone cele, dając dowód umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Oceniając pozytywnie dobór problematyki badawczej trzeba zaznaczyć, iż zakres rozprawy wymaga przedstawienia tego zagadnienia zarówno teoretycznie, jak i praktycznie w postaci wyników własnej pracy badawczej. Przy tym wymagają oceny użyte narzędzia i zastosowane metody badawcze. Podział pracy został dokonany trafnie, pierwsza część opisuje zagadnienie teoretyczne, druga przedstawia badania własne. Tym samym struktura recenzowanej pracy jest klasyczna i typowa dla prac teoretyczno – badawczych z obszaru nauki medycznej. W pracy jest też bibliografia i inne wymagane elementy rozprawy naukowej, jak aneks i ankieta w postaci pytań zawartych w kwestionariuszu wykorzystanym podczas badań. Struktura pracy odpowiada określone w wstępie pracy (s. 7) podziałowi treści i zamierzeniom badawczym, sprowadzającym się do analizy i usystematyzowania wiedzy na temat narzędzi podnoszenia efektywności organizacyjnej w medycznej opiece specjalistycznej.

Rozdział pierwszy (I część) zawiera treści prezentujące podejście teorii i nauki do omawianego problemu. Znajdziemy w nim podstawowe definicje i charakterystykę kliniczną zaburzeń psychicznych, a także dane statystyczne na temat częstotliwości ich

występowania. Na kolejnych stronach zostały opisane modele opieki nad pacjentami z zaburzeniami psychicznymi i stan legislacyjny dotyczący aktów prawnych sygnowanych do takich zaburzeń. Problemy w leczeniu takich pacjentów zostały opisane w podrozdziale dotyczącym kosztów i stygmatyzacji społecznej osób chorujących na zaburzenia psychiczne, a także roli podstawowej opieki zdrowotnej w tym zadaniu. W tym względzie należy stwierdzić, że Doktorantka wykazuje bardzo dobrą znajomość literatury przedmiotu oraz trafnie zinterpretowała główny cel rozprawy, który jest wszechstronnie opisany. Zakres literatury przedmiotu jest bardzo szeroki, wraz z przedstawieniem obowiązujących źródeł prawa (ustawy, rozporządzenia). Liczba cytowanej literatury, która posłużyła do opisanego zagadnienia w części teoretycznej pracy jest właściwa, zawarte w bibliografii źródła są aktualne i pochodzą z różnych obszarów nauki.

Rozdział drugi (część metodologiczno - badawcza) prezentuje badania własne Autorki w których analizuje odpowiedzi uzyskane z przebadania dwóch grup respondentów (pacjentów i lekarzy). Zamierzeniem badawczym było wykazanie, że obecny model opieki nad pacjentami z problemami psychicznymi jest niewystarczający. Dotyczyło to określenia i wskazania różnorodnych ujęć tego problemu (jako opieka POZ, czy specjalistyczna), rozumienia specyfiki pojęcia świadczenia medycznego wraz ze swoim zakresem, jak i efektywności organizacyjnej w funkcjonujących rozwiązaniach. W tej części pracy Autorka chciała ustalić również - jakie są typowe potrzeby zdrowotne i organizacyjne omawianej grupy pacjentów w ramach obecnego funkcjonującego systemu organizacji świadczeń zdrowotnych. Następnie chciała ustalić, czego te problemy mogą dotyczyć, jaki jest ich zakres i znaczenie dla potencjalnego zainteresowanego (pacjenta). Co należy podkreślić, na to zagadnienie chciała także uzyskać odpowiedzi od lekarzy praktyków, aktywnych zawodowo.

Autorka określiła główny cel (główny problem badawczy) i 10 problemów szczegółowych. Na uwagę zasługuje cel numer 5 i 6, który bezpośrednio nawiązuje do obecnej sytuacji organizacji świadczeń medycznych w kontekście opieki zdrowia psychicznego. Notabene w głównej hipotezie pracy jest wiele właśnie z tych punktów, czyli z tematu dotyczącego poziomu zaspakajania potrzeb pacjentów z obszaru systemowej opieki medycznej. Hipotezy mają charakter interesujący poznawczo, są falsyfikowalne, a znaczenie ich weryfikacji jest bardzo duże dla oceny omawianej sytuacji

potrzebujących. Analiza powyższych tematów wskazuje, że w każdym przypadku są to tematy głęboko analizowane i szeroko dyskutowane. W każdym punkcie Autorka przedstawia zarówno solidny opis najnowszej literatury oraz przeprowadza własne badanie statystyczne. Tezy są dobrze dobrane do tematu rozprawy i są weryfikowane w kolejnych stronach pracy w części metodologiczno – badawczej, a autorka jednoznacznie zmierza do ich udowodnienia przy pomocy prawidłowo prowadzonej argumentacji. Autorka na podstawie przeprowadzonych analiz poprzez weryfikacje hipotez i formułowane wnioski potwierdza hipotezę pierwotną (główny problem badawczy), który sformułowany określa, że *model funkcjonowania świadczeń z obszaru zdrowia psychicznego w Polsce nie zaspokaja w pełni potrzeb medycznych i organizacyjnych pacjentów*. Doktorantka podsumowuje swoją rozprawę w 10 wnioskach szczegółowych. Trzeba przy tym dodać, że metody badawcze zostały dobrane właściwie. Autorski kwestionariusz ankiety został wystandaryzowany zgodnie z zasadami prowadzenia badań empirycznych.

Należy zdecydowanie stwierdzić, że główne założenie badawcze w opracowanej pracy - powiodło się. Z przeprowadzonych badań autorka otrzymała wyniki, które poddała opisowi i wszechstronnej interpretacji. Aspekt badawczy jest wyposażony w niezbędną statystykę i obliczenia. W dyskusji wyniki te są odpowiednio komentowane i porównywane z literaturą przedmiotu, głównie badawczą. Powoduje to, że uzyskane dane cechują się znaczną wiarygodnością, co udowadnia użycie szerokiej wiedzy ogólnej do przedmiotu badań. Autorka, co należy podkreślić umiejętnie zestawia otrzymane wyniki do różnych modeli i bada ich stabilność do potrzeb praktycznych. Podejście Doktorantki do badanej problematyki w świetle aktualnej wiedzy jest prawidłowe i odpowiada regułom pracy naukowej. Przeprowadzona analiza ma charakter kompleksowy i kolejno analizuje opisane zagadnienia. Doktorantka przedstawiając zagadnienie nawiązuje do dotychczasowej wiedzy, aktów prawnych, danych statystycznych, korzystając przy tym z dorobku różnych dziedzin nauk. Świadczy to, że potrafi wykorzystać ten dorobek dla potrzeb swojej pracy i kolejno omawianych zagadnień. Rozprawę czyta się z dużą ciekawością dotyczącą uzyskanych wyników.

W mojej ocenie zarówno teza, jak i cel pracy są ciekawe oraz ważne, ale co jest istotne, ich postawienie i przeprowadzenie badań pozwoliło na opracowanie wniosków. Ich potwierdzenie pozwala sądzić, że mamy do czynienia ze znaczną nieoptymalnością

opieki specjalistycznej w Polsce. Dlatego w tym przypadku skutkują one ważnymi rekomendacjami dla polityki państwa i mają duże znaczenie w dziedzinie nauki o zdrowiu. Tym samym autorka prowadząc analizy empirycznie dostarcza ważnej podbudowy do dyskusji na temat poziomu i kształtu specjalistycznej opieki gwarantowanej potrzebującym. Rozdział ten stanowi wyraz dużej wiedzy teoretycznej i kompetencji Doktorantki w rozumieniu przeprowadzonych badań i ich krytycznej analizy w stosunku do prac innych autorów bazujących na podobnych grupach badawczych. Ujęcie tematyki badań jest aktualne i dotyczy zagadnień, które dotychczas były badane tylko wycinkowo, najczęściej jako problem poszczególnych grup pacjentów np. opieka nad dziećmi, które wykazują zaburzenia psychiczne w kontekście prób samobójczych. Doktorantka co należy podkreślić we wniosku postulatywnym, określiła potrzebę wprowadzenia świadczenia zdrowotnego gwarantowanego, które dotyczyłoby specjalistycznej porady nad pacjentami, realizowanej w podstawowej opiece zdrowotnej (finansowanej ze środków publicznych).

Uwagi do pracy

Analizując prace naukowe z dziedziny nauk medycznych, można dostrzec pewien pragmatyzm i oszczędności w treści. Naturalnie oszczędność w treści ma na celu sprecyzowanie kwestii tylko istotnych, no i ma na uwadze ewentualnego czytającego, który najczęściej chce się skoncentrować na meritum. W pracy zabrakło mi we wstępie określenia celu głównego, a w sformułowanym zakończeniu – odpowiedzi na niego. Naturalnie wniosek końcowy w postaci propozycji wprowadzenia nowego typu świadczenia gwarantowanego w POZ jest istotny, niemniej przyzwyczajony do prac klasycznych, tego elementu mi brakuje. Druga moja uwaga jest natury systematycznej, otóż brak w pracy aktów prawnych, które mogą (a nawet) odnosić się do części poruszanej problematyki. Mam na myśli dwie ustawy, które dużo wnoszą do interpretowanego zagadnienia. Jest to *Ustawa o prawach pacjenta i Rzeczniku praw pacjentów* i *Ustawa o zawodach lekarza i lekarza dentysty*. Chce pominąć zakres treści, który może być kwalifikowany do tego problemu, niemniej są to akty prawne dla tych dwóch omawianych grup (pacjentów i lekarzy) bardzo istotne.

Sentencja końcowa

Doktorantka wykazała się znajomością badanej problematyki, przeprowadziła badania, których wyniki pozwoliły wzbogacić istniejącą wiedzę z zakresu zdrowia publicznego, a precyzując struktury organizacji gwarantowanych świadczeń medycznych w kontekście opieki systemowej nad pacjentem. Zgłoszone uwagi nie zmniejszają wartości pracy, ale mogą posłużyć do poprawy jej jakości, jeśli byłaby publikowana w postaci monografii bądź artykułów. Przedstawiona mi do oceny rozprawa doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego oraz wykazuje odpowiednią wiedzę teoretyczną Doktorantki w dyscyplinie naukowej oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowo – badawczej.

Reasumując uważam, że rozprawa doktorska spełnia wymogi pracy promocyjnej na stopień doktora nauk o zdrowiu i spełnia warunki określone w art. 13. 1. Ustawy z dnia 14 marca 2003r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki. Jestem przy tym głęboko przekonany, że Doktorantka może być dopuszczona do następnych etapów przewodu doktorskiego, dlatego taki wniosek stawiam do Szanownej Rady Naukowej Instytutu Medycyny Wsi im. Witolda Chodźki w Lublinie.

Dr hab. Rafał Patryn, prof. uczelni.
Zakład Socjologii Medycyny
Uniwersytetu Medycznego w Lublinie

